

ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЁТИДА ИПАКЧИЛИК ТАРМОҒИНИНГ ЎРНИ

PhD Худойқулов Мамарасул Раджабович

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти

ORCID: 0009-0003-5013-367X

Аннотация. Мақолада ипакчилик саноатининг тарихий келиб чиқиши, унинг иқтисодий ҳиссаси, ҳозирги ҳолати, бозор динамикаси, муаммолари, ривожланиш тенденциялари ва оқибатларини кўриб чиқамиз. Илғор тажрибалар ва тавсиялар орқали биз ипакчилик саноатининг ўтмиши, бугуни ва келажаги ҳақида кенг қамровли тушунча бериш, унинг иқтисодий фаровонлик ва маданий меросини сақлаш сифатидаги аҳамиятини ёритиб беришни мақсад қилганмиз.

Калит сўзлар: ипакчилик, тармоқ, тўқимачилик, саноат, тенденция.

РОЛЬ ШЕЛКОВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В ЭКОНОМИКЕ УЗБЕКИСТАНА

PhD Худойқулов Мамарасул Раджабович

Ташкентский институт текстильной

и легкой промышленности

Аннотация. В статье мы рассматриваем историческое происхождение шелковой промышленности, ее экономический вклад, современную ситуацию, динамику рынка, проблемы, тенденции развития и последствия. С помощью передового опыта и рекомендаций мы стремимся обеспечить всестороннее понимание прошлого, настоящего и будущего шелковой промышленности, подчеркивая ее важность для экономического процветания и сохранения культурного наследия.

Ключевые слова: шелковая промышленность, сеть, текстиль, промышленность, тренд.

THE ROLE OF THE SILK INDUSTRY IN THE ECONOMY OF UZBEKISTAN

PhD Khudoykulov Mamarasul Radjabovich

Tashkent Textile and Light Industry Institute

Abstract. In the article, we consider the historical origin of the silk industry, its economic contribution, current situation, market dynamics, problems, development trends and consequences. Through best practices and recommendations, we aim to provide a comprehensive understanding of the past, present and future of the silk industry, highlighting its importance for economic prosperity and preservation of cultural heritage.

Key words: silk industry, network, textile, industry, trend.

Кириш.

Ипак саноати асрлар давомида цивилизациялар ва савдо йўлларини шакллантирган анъаналар, хунармандчилик ва иқтисодий аҳамиятга эга тимсол сифатида турибди. Қадимги Хитойдаги афсонавий келиб чиқишидан тортиб то бугунги кундаги жаҳон миқёсида мавжуд бўлган шойи нафақат қироллик либосларини безатибгина қолмай, балки бутун дунё иқтисодиётининг мураккаб матоларига ўзини киритди. Ипакчилик саноатининг аҳамияти шунчаки тижорат фаолиятдан устундир; у маданий мерос, технологик инновациялар ва иқтисодий ҳаётийликнинг бойлигини ўзида мужассам этган. Минг йиллар муқаддам яратилганидан бери ипакчилик халқларнинг гуллаб-яшнаши билан чамбарчас боғлиқ бўлиб, савдо, маданий алмашинув ва саноат ривожланиши учун асос бўлиб хизмат қилади. Қимматбаҳо ипак буюмлари билан тўлдирилган савдогарлар босиб ўтган ипак йўллари нафақат товар айирбошлашни осонлаштирди, балки ғоялар, динлар ва технологияларнинг узоқ масофаларга узатилишига ёрдам берди.

Бугунги кунда ипак саноати кўплаб мамлакатлар иқтисодиётига катта таъсир кўрсатишда давом этмоқда, бу эса бандликни, экспорт даромадларини ва қишлоқларни ривожлантиришни таъминламоқда. Пиллачиликдан тортиб то станокгача бўлган мураккаб жараён ипакчилик ва ипак тўқиш, айниқса, анъанавий хунармандчилик ривожланган қишлоқларда миллионлаб одамларнинг тирикчилигини таъминлаб келмоқда. Бундан ташқари, ипак жаҳон бозорларида қимматбаҳо товар бўлиб қолмоқда, у ўзининг ҳашаматли тузилиши, жонли ранглари ва абадий жозибаси билан баҳоланади.

Бироқ, ипак саноати глобал иқтисодиётни қамраб олувчи ўзгаришлардан ҳимояланмаган. Тез суръатлар билан урбанизация, технологик тараққиёт ва истеъмолчиларнинг хоҳиш-истакларининг ўзгариши ипак ишлаб чиқарувчи давлатлар учун ҳам қийинчиликлар, ҳам имкониятлар туғдиради. Экологик барқарорлик долзарб муаммо сифатида пайдо бўлиб, ипакчилик ва тўқимачилик ишлаб чиқаришда экологик тоза амалиётларни талаб қилмоқда. Бундан ташқари, синтетик толаларнинг кўтарилиши ва рақамли тижоратнинг пайдо бўлиши ипак саноатининг рақобатбардошлигини қайта шакллантирди, бу тез ривожланаётган бозорда долзарб бўлиб қолиши учун мослашиш ва инновацияларни талаб қилди.

Шу нуқтаи назардан, ушбу тадқиқот ипакчилик саноатининг тарихий илдизларидан тортиб, келажакдаги йўналишигача бўлган кўп қиррали ўзгаришларни очишга ҳаракат қилади. Иқтисодий маълумотлар, илмий тадқиқотлар ва саноат тушунчаларини кенг қамровли таҳлил қилиш орқали биз ипакнинг иқтисодий ривожланишда муҳим роль ўйнашини ва унинг эволюциясини шакллантирувчи ривожланаётган тенденцияларни ўрганишни мақсад қилганмиз. Ипак саноати дуч келадиган муаммоларни ўрганиб, барқарор ўсишнинг стратегик йўлларини белгилаб, ушбу тадқиқот саноат манфаатдор томонлари ва тадқиқотчиларни ушбу қадимий, аммо барқарор секторнинг фойдаланилмаган салоҳияти ҳақида хабардор қилишга интилади.

Адабиётлар шарҳи.

Ипакчилик саноатининг халқ хўжалигидаги ўрни ва ривожланиш тенденциялари турли илмий ишларда ўрганилган. Ипакчилик саноати турли мамлакатлар иқтисодиётида муҳим роль ўйнаб, уларнинг турли жабҳаларда ривожланиш тенденцияларига ҳисса қўшди. Ипакчилик саноатининг иқтисодиётдаги ўрни ва унинг ривожланиш тенденциясига оид адабиётлардан олинган хулосалар билан танишиб чиқиб, унинг аҳамиятини ўрганишга ҳаракат қиламиз.

Тарихан хунармандчилик ва саноат иқтисодиётининг асоси бўлган ипак саноати кенгроқ иқтисодий ривожланиш тенденцияларини акс эттирувчи сезиларли ўзгаришларни бошдан кечирди. Сўнгги тадқиқотлар ипакчилик саноатининг глобал иқтисодий ўзгаришларга, технологик тараққиётга ва барқарорлик муаммоларига

мослашишини таъкидлади. Мисол учун, Сашина ва Яковлева (2023) ипак саноати чиқиндиларини тўқилмаган материалларга қайта ишлашни муҳокама қиладилар, бу атроф-муҳит муаммоларини ва саноатнинг барқарорлигини кўриб чиқади. Худди шундай, Бу (2022) Наупактос атрофидаги ипак саноатини ўрганиб, унинг тарихий аҳамияти ва замонавий саноат амалиётларини хабардор қилиш потенциалини таъкидлайди. Бундан ташқари, Вунинг (2022) Янгзи Дельтаси ипак саноати бўйича тадқиқоти синф, жинс ва инқилоб кесишмаларини ўрганиб, Хитойда кенгроқ ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ўзгаришларда саноатнинг ролини таъкидлайди. Жангнинг (2022) Жинжу шаҳридаги ипак саноати таҳлили секторнинг ҳозирги ҳолати, жумладан, тўқимачилик компанияларининг устунлиги ва ўзгарувчан бозор талабларини акс эттирувчи қаттиқ матоларга ўтиш ҳақида тушунча беради.

Бундан ташқари, Ройнинг (2022) Бенгал хунармандчилик ипак саноатини кўриб чиқиши хунармандлар ва фермерлар жамоаларига сезиларли таъсир кўрсатган мустамлакачилик иқтисодий сиёсати, табиий офатлар ва янги иқтисодий синфларнинг ўсишига жавобан саноатнинг эволюциясини кўрсатади. Ушбу тадқиқотлар ипакчилик саноатининг иқтисодий ривожланиш, экологик барқарорлик ва ижтимоий-маданий динамикага кўп қиррали таъсирини биргаликда таъкидлаб, унинг мослашувчанлиги ва бугунги глобал иқтисодиётда давом этаётган долзарблигини намойиш этади.

Охирги тадқиқотлар ипакчилик саноатининг иқтисодий ҳиссаларини тарихий нуқтаи назардан замонавий савдо-иқтисодий ҳамкорлик ташаббусларигача бўлган турли жиҳатларини ёритиб беради. Чжан (2020) 21-аср денгиз ипак йўли томонидан яратилган иқтисодий ва савдо алмашинувларини ўрганади ва Ипак йўлининг Хитой ва бошқа мамлакатлар ўртасидаги иқтисодий ўсиш ва савдони ривожлантиришдаги аҳамиятини таъкидлайди. Худди шундай, Шу ва Чен (2023) Шинжоннинг Янги Ипак йўлидаги асосий ролини таъкидлаб, унинг географик афзалликлари ва натижада олинган иқтисодий фойда, жумладан, савдо ва логистика яхшиланишига эътибор қаратади.

Бундан ташқари, Ху (2023) Ғарбий Вей ва Шимолий Чжоу даврларида Ипак йўлининг иқтисодий таъсирини ўрганиб, савдо фаолияти ва маданий алмашинувлар иқтисодиётни қандай оширганини таъкидлайди. Мйрзахметова ва Балапан (2017) Хитой ва Қозоғистон ўртасидаги савдо-иқтисодий ҳамкорликни муҳокама қилиб, Ипак йўлининг иқтисодий алоқаларни ривожлантиришдаги стратегик аҳамиятини таъкидладилар. Ниҳоят, Ши-жи (2015) Хитойнинг савдо-иқтисодий алоқаларини кенгайтиришда 21-аср денгиз ипак йўлининг стратегик аҳамиятини кўриб чиқади ва унинг минтақавий иқтисодий интеграциядаги ролини таъкидлайди.

Ушбу тадқиқотлар ипакчилик саноатининг савдо ва логистикани енгиллаштиришдан тортиб минтақавий иқтисодий интеграция ва ҳамкорликни ривожлантиришгача бўлган турли иқтисодий ҳиссаларини биргаликда кўрсатади. Саноатнинг тарихий ва доимий иқтисодий аҳамияти унинг иқтисодий муҳитларни шакллантириш ва ривожланишни рағбатлантиришдаги ролини таъкидлайди.

Муршидодов, Ғарбий Бенгалия каби ҳудудларда ипак даромад келтирувчи пул маҳсулоти бўлиб, қишлоқ турмушини қўллаб-қувватлайди ва қишлоқ хўжалиги секторининг ҳаётийлигига ҳисса қўшади (Чаттержеэ & Яден, 2022). Худди шундай, Ҳиндистондаги "Силк Самагра" каби ташаббуслар маҳаллий ипак ишлаб чиқаришни кўпайтиришга қаратилган бўлиб, импорт ўрнини босиш ва ипак саноатида ўз-ўзига ишончни кенгроқ иқтисодий имкониятларни кенгайтиришга қаратилган қадам сифатида таъкидлайди (Мишра, Сабат, & Дигал, 2022).

Европа иқтисодчиларининг ипакчилик саноатига алоҳида эътибор қаратган тўғридан-тўғри илмий тадқиқотлари чекланган бўлсада, бу сектор глобал савдо, тарихий иқтисодий ўзгаришлар ва замонавий иқтисодий сиёсатнинг кенгроқ ҳолатида қандай қабул қилинишига оид таҳлиллар ва тадқиқотлар мавжуд.

Муҳим мавзулардан бири ипакчилик саноатининг тарихий илдизлари ва унинг вақт ўтиши билан ривожланишини эътироф этишдир. Ғарбий Бенгалия, Ҳиндистон каби минтақаларда ҳунармандчилик ипак саноати ўзининг тарихий кўрсаткичлари билан ажралиб туради, бу анъанавий саноат ва замонавий иқтисодий талаблар ўртасидаги мураккаб муносабатларга ойдинлик киритади (Рой, 2018). Ушбу тарихий нуқтаи назар, ипак саноатининг жаҳон савдосидаги таъсирини, айниқса, Европанинг ипак маҳсулотларига бўлган талабини тушуниш учун жуда муҳимдир.

Ипак саноати бўйича Европа истиқболлари Хитойнинг “Бир камар ва йўл” ташаббуси, жумладан “Рақамли ипак йўли” каби замонавий ташаббуслар контекстида ҳам ёритилган. Ушбу ташаббуслар Европа ҳамкор ва манфаатдор сифатида муҳим роль ўйнаган ҳолда глобал савдо-иқтисодий ҳамкорликни ривожлантиришга қаратилган. Марказий ва Шарқий Европа иқтисодиётлари, хусусан, Саноат 4.0 ва Хитойнинг рақамли ипак йўли давридаги стратегик аҳамияти билан алоҳида таъкидланади, бу эса иқтисодий ўсиш ва ривожланиш учун ушбу янги савдо йўллари ва технологик ютуқлардан фойдаланишга катта қизиқиш билдиради (Сиеёлик, 2022).

Бундан ташқари, XVIII асрнинг охирида Бенгал ипак саноатида Европа технологияларининг мослашуви глобал билим ва амалиёт алмашинувида мисол бўлиб, институционал мослашувлар ва технологияларни узатиш жараёнларида етакчилик зарурлигини таъкидлайди (Хуткова, 2017). Ушбу тарихий мисолда ипакчилик каби анъанавий тармоқларни жаҳон иқтисодий тизимига интеграциялашнинг мураккабликлари акс эттирилган бўлиб, бугунги кунда ҳам долзарб бўлиб қолмоқда.

Маданий сайёҳлик маршрутларига, жумладан, Янги Ипак йўли ташаббуси билан боғлиқ бўлган йўналишларга инновациялар ва иқтисодиётни диверсификация қилиш учун потенциал инкубаторлар сифатида эътибор қаратилиши ипак саноатининг маданий алмашинуви ва иқтисодий ривожланишдаги ролини оддий савдодан ташқари кенгроқ тушунишни таклиф қилади (Счухберт ва бошқ., 2020).

Хулоса қилиб айтганда, Европа иқтисодчиларининг ипакчилик саноати бўйича тўғридан-тўғри фикрлари мавжуд адабиётларда аниқ батафсил баён этилмаган бўлсада, тадқиқотлар ва таҳлиллар саноатнинг тарихий аҳамияти, жаҳон савдосида тутган ўрни ва замонавий иқтисодий стратегиялар учун тақдим этаётган имкониятлари тан олинганлигини кўрсатади ва ҳамкорлик, хусусан, Хитойнинг “Бир камар ва йўл” ташаббуси ва унинг Европага таъсири бўйича мулоҳазаларга асосланган.

Хитойда ипакчилик, пиллачилик ва ипакчилик ресурсларидан фойдаланишни диверсификация қилишга эътибор қаратилди. Ишлаб чиқариш қийматининг ошиши ва диверсификация тенденцияларига қарамай, саноат кичик ҳажмдаги ишлаб чиқариш ва бозор талабининг етарли эмаслиги каби муаммоларга дуч келмоқда. Ушбу муаммолар ипак саноатининг тўлиқ иқтисодий фойдаларини амалга ошириш учун технологик ёрдам ва кенгайтирилган реклама зарурлигини таъкидлайди (Ли Жиан, 2020).

Булар шуни кўрсатадики, ипак саноати кўплаб мамлакатларда иқтисодиётнинг муҳим қисми бўлиб қолмоқда ва аҳоли бандлигини таъминлаш, экспорт даромадлари ва қишлоқ ривожига ҳисса қўшмоқда. Бироқ, рақобат, кичик ишлаб чиқариш ва бозор талаби каби муаммолар сақланиб қолмоқда, бу эса ипак саноатининг барча имкониятларидан фойдаланиш учун стратегик сиёсат ва ривожланиш сарф-ҳаракатларини талаб қилади.

Таҳлил ва натижалар муҳокамаси.

Юқорида ўрганилган илмий тадқиқотлар ипак саноати бир қанча мамлакатлар, хусусан, жаҳон ипакчиликнинг асосий қисми тўғри келадиган Осиё мамлакатлари иқтисодиётида муҳим ўрин тутишини кўрсатади. Бу саноат нафақат ушбу мамлакатлар ялпи ички маҳсулотига қўшган ҳиссаси, балки бандлик, қишлоқ тараққиёти ва экспорт даромадларидаги роли билан ҳам муҳимдир.

1-жадвал

Ипакчилик саноатининг иқтисодиётдаги ўрни²⁶⁵

Номи	Моҳияти
Иш билан таъминлаш	Ипак саноати кўп меҳнат талаб қилади, бу миллионлаб одамларни иш билан таъминлайди, айниқса қишлоқ ва ярим шаҳарларда. Бу ипакчиликдан (ипакчилик) тайёр ипак маҳсулотлари ишлаб чиқаришгача бўлган кенг қўламли фаолиятни ўз ичига олади.
Экспортдан олинadиган даромад	Ипак ва ипак маҳсулотлари ҳам ички, ҳам халқаро бозорларда юқори баҳоланади. Хитой ва Ҳиндистон каби мамлакатлар ипакнинг асосий экспортчилари бўлиб, уларнинг валюта тушумларига сезиларли ҳисса қўшадилар.
Қишлоқ тараққиёти	Кичик ер участкаларида ипакчилик билан шуғулланиш мумкин бўлганлиги сабабли, у қишлоқ тараққиётини қўллаб-қувватлайди. Бу фермерлар ва қишлоқ тадбиркорларига тирикчилик қилади ва шу орқали қишлоқдан шаҳарга миграцияни камайтиради.
Ҳунармандчилик ва тўқимачиликни тарғиб қилиш	Ипак саноати кўплаб минтақаларнинг маданий меросининг бир қисми бўлган анъанавий ҳунармандчилик ва тўқимачиликни қўллаб-қувватлайди. Бу, ўз навбатида, туризм ва унга алоқадор соҳаларни ривожлантиришга хизмат қилади.

Келтирилган 1-2-жадваларга асосланadиган бўлсак, ипакчилик саноати чуқур анъаналарга асосланган ва инновациялар учун кучли салоҳиятга эга бўлиб, муҳим иқтисодий тармоқ бўлиб қолмоқда. Унинг ривожланиш тенденциялари замонавийлик ва барқарорликни ўз ичига олган ҳолда меросни сақлашнинг уйғунлигини таклиф қилади.

2-жадвал

Ривожланиш тенденциялари²⁶⁶

Номи	Моҳияти
Технологик ютуқлар	Ипакчилик, ипак ўраш, тўқувчилик соҳаларида янги технологияларнинг жорий этилиши маҳсулдорликни ошириш ва ипак сифатини ошириш имконини берди. Касалликларга чидамли ва юқори маҳсулдор ипак қурти етиштириш бўйича биотехнологик тадқиқотлар ҳам олиб борилмоқда.
Барқарор амалиётлар	Органик ипакчилик ва ипакни қайта ишлашда табиий бўёқлардан фойдаланиш каби барқарор ва экологик тоза ипак ишлаб чиқариш усулларига нисбатан тенденция кучаймоқда. Бу истеъмолчиларнинг хабардорлиги ва барқарор маҳсулотларга бўлган талабнинг ошишига жавобдир.
Диверсификация ва инновациялар	Саноат ипакнинг кўп қирраличилигини намойиш этувчи биотиббиёт воситалари, косметика ва ҳатто озиқ-овқат ва ичимликлар каби янги ипак маҳсулотларини диверсификация қилмоқда. Мато аралашмалари ва пардозлашдаги инновациялар ипакнинг мода ва уй декорациясида қўлланилишини кенгайтирмоқда.
Глобаллашув ва савдо динамикаси	Савдо келишувлари ва ҳамкорлик алоқалари ипак саноати динамикасига таъсир кўрсатмоқда, мамлакатлар ипак маҳсулотлари учун янги бозорларни ўрганмоқда. Аммо савдо тангликлари саноатга ҳам салбий таъсир кўрсатиши мумкин.
Қийинчиликлар ва сиёсатни қўллаб-қувватлаш	Потенциалга қарамай, ипак саноати синтетик толалар рақобати, ўзгарувчан нархлар ва атроф-муҳит муаммолари каби муаммоларга дуч келмоқда. Ипак етиштирувчи етакчи мамлакатлар ҳукуматлари ушбу муаммоларни енгиб ўтиш ва саноат ўсишини таъминлаш учун сиёсат олиб бормоқда ва ёрдам кўрсатмоқда.

²⁶⁵ Муаллиф томонидан ишлаб чиқилган

²⁶⁶ Муаллиф томонидан ишлаб чиқилган

Ипакчилик саноатининг ҳозирги ҳолати жаҳон бозори динамикаси, технологик тараққиёт ва истеъмолчиларнинг ўзгарувчан хоҳиш-истакларининг мураккаб ўзаро таъсирини акс эттиради. Ипак дунёнинг кўплаб қисмларида қимматбаҳо товар бўлиб қолаётган бўлсада, саноат бугунги ўзаро боғлиқ бозорда имкониятлар ва муаммоларга дуч келмоқда.

Ипакчилик Хитой, Ҳиндистон, Ветнам, Таиланд ва Бразилия каби анъанавий ипакчилик минтақаларида жамланганлигича қолмоқда. Хитой жаҳон ипак ишлаб чиқаришда устунлик қилишда давом этмоқда ва бозорнинг муҳим улушини эгаллайди. Анъанавий ипак етиштирувчи мамлакатлар ҳукмронлигига қарамасдан, барқарор ва маҳаллий ишлаб чиқарилган тўқимачилик маҳсулотларига истеъмолчилар талабининг ортиб бориши билан бошқа минтақаларда, жумладан, Европа ва Шимолий Америкада ҳам ипакчиликнинг қайта тикланиши кузатилди. Минтақалар бўйича истеъмол фарқ қилади, Осиё-Тинч океани мамлакатлари анъанавий равишда ипак истеъмолининг энг катта қисмини ташкил қилади. Бироқ, Ғарб бозорларида, хусусан, ҳашаматли сегментларда ипак маҳсулотларига талаб ортиб бормоқда.

Ипак саноати турли хил ўйинчилар, жумладан, кичик фермерлар, кооперативлар, йирик корпорациялар ва ҳунармандчилик ишлаб чиқарувчилари билан ажралиб туради. Ҳар бир ўйинчи ипак ишлаб чиқариш, қайта ишлаш ва савдонинг умумий экотизимига ҳисса қўшади.

Технологик тараққиёт ипак ишлаб чиқариш жараёнларини инқилоб қилиб, самарадорлик, сифат ва барқарорликни оширишга олиб келди. Автоматлаштирилган ғалтак машиналари, ипак қўртларини генетик кўпайтириш, экологик тоза бўяш техникаси каби инновациялар соҳани тубдан ўзгартирди. Бозор динамикасига мода тенденцияларининг ўзгариши, истеъмолчиларнинг табиий ва барқарор толаларга бўлган афзалликлари ва хом ашё нархларининг ўзгариши каби омиллар таъсир кўрсатади. Электрон тижорат платформаларининг пайдо бўлиши, шунингдек, ипак маҳсулотлари учун янги тарқатиш каналларини очиб, ишлаб чиқарувчиларга кенгроқ аудиторияни қамраб олиш имконини берди.

Атроф-муҳитнинг барқарорлиги ипакчилик саноати учун долзарб муаммо бўлиб қолмоқда, бунда ўрмонларни кесиш, пестицидлардан фойдаланиш ва ипакчиликда сув истеъмоли ташвишланмоқда. Органик деҳқончилик усуллари ва сувни тежовчи технологиялар каби барқарор ипак етиштириш амалиётини тарғиб қилиш борасидаги саъй-ҳаракатлар тобора оммалашиб бормоқда.

Сифатни назорат қилиш ва маҳсулотни стандартлаштириш ипак ишлаб чиқарувчилар олдида турган муҳим муаммолар, хусусан, ипакнинг турли партияларида мустаҳкамлик ва ишончликни таъминлашда. Стандартлар ва сертификатлар истеъмолчиларга ипак маҳсулотларининг сифати ва ҳақиқийлигини таъминлашда муҳим роль ўйнайди.

Бозорнинг ўзгарувчанлиги ва муқобил толалар рақобати ипак саноати учун қийинчиликлар туғдиради, бу эса ишлаб чиқарувчилардан ўзларининг рақобатдош устунликларини сақлаб қолиш учун мослашиш ва инновацияларни талаб қилади. Стратегик маркетинг, брендинг ва дифференциация истеъмолчиларнинг қизиқиши ва содиқлигини оломон бозорда жалб қилиш учун зарурдир.

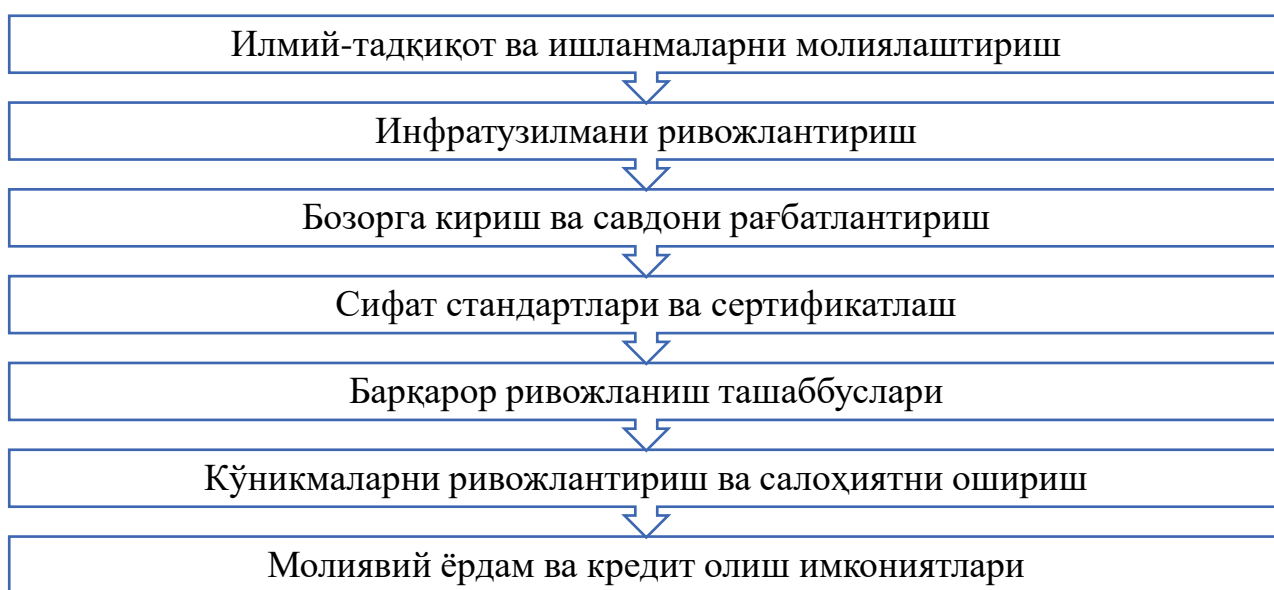
Қийинчиликларга қарамай, ипакчилик саноати ривожланиш ва инновациялар учун истиқболли имкониятларга эга. Истеъмолчиларнинг барқарорлик ва ахлоқий манбалар амалиёти ҳақида хабардорлиги ошиши органик ва экологик тоза ипак маҳсулотларига бўлган талабни яхшилайдди.

Тадқиқот ва ишланмаларга, хусусан, биотехнология, нанотехнология ва барқарор тўқимачилик каби соҳаларга йўналтирилган инвестициялар ипакчилик саноатида инновацияларга туртки бўлмоқда. Академия, саноат ва давлат идоралари ўртасидаги

хамкорлик технологик тараққиёт ва маҳсулотларни диверсификация қилишни рағбатлантирмоқда.

Умуман, ипакчилик саноатининг ҳозирги ҳолати ривожланаётган истеъмолчиларнинг хоҳиш-истаклари, технологик инновациялар ва барқарорлик императивлари билан тавсифланган. Қийинчиликлар давом этаётган бўлсада, саноат табиий ва барқарор толаларга бўлган талаб ортиб бораётганлиги сабабли ўсиш ва ўзгаришларга тайёр. Инновациялар, барқарорлик ва бозорни диверсификация қилиш орқали ипак ишлаб чиқарувчилари пайдо бўлаётган имкониятлардан фойдаланишлари ва глобал бозорда узоқ муддатли муваффақиятга эришишлари мумкин.

Ҳукумат сиёсати қулай тартибга солиш муҳити, молиявий рағбатлантириш ва стратегик қўллаб-қувватлаш механизмларини таъминлаш орқали ипакчилик саноатини қўллаб-қувватлашда ҳал қилувчи роль ўйнайди. Ушбу сиёсат барқарор ўсишни рағбатлантириш, рақобатбардошликни ошириш ва ипак қиймат занжири бўйлаб манфаатдор томонларнинг ижтимоий-иқтисодий фаровонлигини таъминлашга қаратилган (1-расм).

1-расм. Ипак саноатини қўллаб-қувватлашда давлат сиёсатининг роли²⁶⁷

1-расмга қарайдиган бўлсак, ҳукумат сиёсати тадқиқот ва инновациялар, инфратузилмани ривожлантириш, бозорга кириш, сифат кафолати, барқарорлик, малака ошириш ва молиявий ёрдам учун қулай муҳитни қўллаб-қувватлаш орқали ипакчилик саноатини қўллаб-қувватлашда муҳим роль ўйнайди. Хусусан, бирма бир таҳлил қилиб ўтсак, ҳукуматлар кўпинча илмий муассасалар ва университетларга ипакчилик амалиётини, ипак ишлаб чиқариш техникасини ва маҳсулот инновациясини оширишга қаратилган илмий-тадқиқот ишларини олиб бориш учун маблағ ажратади. Грантлар, субсидиялар ва солиқ имтиёзлари хусусий секторнинг илмий-тадқиқот ташаббусларига инвестицияларини рағбатлантириш, ипак саноатида технологик ютуқлар ва инновацияларни ривожлантириш учун академия ва саноат ўртасидаги ҳамкорликни ривожлантириш учун берилиши мумкин.

Инфратузилмани ривожлантиришга давлат сармоялари ипакчилик саноати самарадорлиги ва рақобатбардошлигини оширишда муҳим аҳамиятга эга. Бунга ипакчилик объектлари, ипак тўқиш агрегатлари, тўқимачилик кластерлари, транспорт тармоқларини қуриш ва таъмирлаш киради. Инфратузилма лойиҳалари, шунингдек, малака ошириш, сифатни таъминлаш ва технологияларни узатиш ташаббусларини

²⁶⁷ Муаллиф томонидан ишлаб чиқилган

қўллаб-қувватлаш учун ипак бўйича илмий-тадқиқот ва ўқув марказлари, лабораториялар ва синов иншоотларини ташкил этишни ҳам ўз ичига олиши мумкин.

Ҳукуматлар ипак ишлаб чиқарувчиларнинг бозорга киришини осонлаштиришда савдо келишувлари бўйича музокаралар олиб бориш, бож тўсиқларини камайтириш ва ипак савдосидаги тарифсиз тўсиқларни ҳал қилишда муҳим роль ўйнайди.

Давлат идоралари томонидан ўтказилаётган экспортни рағбатлантириш схемалари, савдо ярмаркалари ва харидорлар ва сотувчилар учрашувлари ипак ишлаб чиқарувчиларга ўз маҳсулотларини намойиш этиш, бизнес алоқаларини ўрнатиш ва ички ва халқаро миқёсда янги бозор имкониятларини ўрганишга ёрдам беради.

Ҳукуматлар истеъмолчилар хавфсизлигини, маҳсулотнинг яхлитлигини, ахлоқий ва экологик меъёрларга риоя қилишни таъминлаш учун ипак маҳсулотлари учун сифат стандартлари ва сертификатлаш талабларини белгилайди ва амалга оширади.

Ҳукуматлар ипак ишлаб чиқарувчиларга инфратузилма, асбоб-ускуналар, технологияларни янгилаш ва айланма маблағларга сармоя киритиш учун капитал олишда ёрдам бериш учун субсидиялар, грантлар, кредитлар кўринишида молиявий ёрдам таклиф қилишлари мумкин. Ипакчилик саноатининг манфаатдор томонларига, айниқса, кичик ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорларга махсус молиявий хизматлар кўрсатиш ва ёрдам кўрсатиш учун ихтисослашган молия институтлари тузилиши ёки ҳукумат томонидан қўллаб-қувватланиши мумкин ва ҳ.о.

Хулоса ва таклифлар.

Ипакчилик саноатининг келажаги глобал бозор ривожланишда давом этар экан ва истеъмолчиларнинг хоҳиш-истаклари табиий, барқарор ва ахлоқий манбалардан олинган маҳсулотларга ўтаётганлиги сабабли, ипак саноати асосий муаммоларни ҳал қилишда пайдо бўлаётган имкониятлардан фойдаланишга тайёр. Ипакчилик соҳасида келгусида олиб бориладиган тадқиқот ва амалиёт қуйидаги йўналишларга қаратилиши керак:

- илмий-тадқиқот ишлари атроф-муҳитга таъсирни минималлаштирадиган, табиий ресурсларни тежайдиган ва биологик хилма-хилликни рағбатлантирадиган барқарор ипакчилик амалиётларини ишлаб чиқиш ва жорий этишга устувор аҳамият қаратиш;

- ипак ишлаб чиқариш технологияларини илгари суриш, ҳосилдорлик, сифат ва самарадорликни ошириш ҳамда ишлаб чиқариш таннархини камайтириш учун илмий-тадқиқот ва ишланмаларга сармоя киритишни давом эттириш;

- тадқиқот ипак саноатида қўшимча қиймат ва маҳсулотларни диверсификация қилиш имкониятларини ўрганиши керак, шу жумладан ипак асосидаги янги материаллар, тўқимачилик ва иловаларни ишлаб чиқиш;

- рақамли технологиялар, жумладан, маълумотлар таҳлили, сунъий интеллект (AI) ва блокчейнни қўллаш ипак қиймат занжири бўйлаб самарадорлик, шаффофлик ва кузатувчанликни ошириши мумкин.

- ипакчилик тармоғида манфаатдор шахслар, жумладан, фермерлар, тўқувчилар, хунармандлар ва тадбиркорларнинг малака ва салоҳиятини оширишга қаратилган саъй-ҳаракатлар барқарор ўсиш ва ижтимоий-иқтисодий ривожланиш.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, ипак саноатидаги келажакдаги тадқиқотлар ва амалиётлар ушбу қадимий, аммо бардошли секторнинг тўлиқ салоҳиятини очиш учун инновациялар, барқарорликни ўз ичига олиши керак. Ҳамкорлик, билим алмашиш ва стратегик ҳамкорликни ривожлантириш орқали ипак саноати барқарор ривожланиш ва маданий меросни асраб-авайлашга ўз ҳиссасини қўшган ҳолда қийинчиликларни енгиб, глобал бозорда ривожланиш имкониятларидан фойдаланиши мумкин.

Адабиётлар/ Литература / Reference:

- Chatterjee, A., & Yaden, S. (2022). Role of Silk as a Remunerative Cash Crop of Murshidabad, West Bengal.
- Cieřlik, E. (2022). The central and eastern european economies in the era of industry 4.0 and chinese digital silk road. Proceedings of the international conference "Economic and Business Trends Shaping the Future".
- Jang, S. (2022). Current status of the silk industry in Jinju. Fashion & Textile Research Journal.
- Hutková, K. (2017). Transfer of European technologies and their adaptations: The case of the Bengal silk industry in the late-eighteenth century. Business History.
- Lili Sheng "The Maritime Silk Road and Global Marine Economy and Its Prospect," Journal of Coastal Research 107(sp1), 347-350, (11 August 2020). <https://doi.org/10.2112/JCR-SI107-080.1>
- Mishra, P., Sabat, D., & Digal, K. (2022). Silk Samagra and Atma Nirbhar Bharat: A Study on Import Substitution of Silk Industry.
- Myrzakhmetova, A., & Balapan, A. (2017). The Problems and Prospect of Trade Economic Cooperation between China and Kazakhstan. Volume 80.
- Roy, C. (2018). The artisanal silk industry of West Bengal: A study of its history, performance and current problems. Turkish Economic Review.
- Roy, C. (2022). A Review on Genesis, Growth and Development of Bengal Artisanal Silk Industry in India. Integrated Journal for Research in Arts and Humanities.
- Sashina, E., & Yakovleva, O. I. (2023). The Current State and Prospects of Recycling Silk Industry Waste into Nonwoven Materials. Fibers.
- Schuhbert, A., Thees, H., Herbold, V., Weinreiter, J., & Kantsperger, M. (2020). Cultural Tourism Routes as Incubators for Innovation and Economic Diversification: A Potential Analysis in the Framework of the New Silk Road Initiative in Azerbaijan. Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie.
- Shu, M., & Chen, Y. (2023). Xinjiang on the New Silk Road: Kyrgyzstan's Energy and China's Manufacturing Foreign Trade. Journal of Education, Humanities and Social Sciences.
- Shi-ji, L. (2015). The Construction of the 21st Century Maritime Silk Road: Economic and Trade Links and Strategic Support. Humanities & Social Sciences Journal of Hainan University.
- Xu, Y. (2023). An Exploration of the Economic Impact of the Silk Road on the Western Wei and Northern Zhou Periods. Lecture Notes on History.
- Wu, G. (2022). The silk industry around Naupaktos and its implications. Byzantinische Zeitschrift.
- Zhang, M. (2020). Researches on the Economic and Trade Exchanges for the 21st Century Maritime Silk Road. Journal of Coastal Research.